

YUNANİSTAN'IN İSTANBUL'U İŞGAL PLANI (1922)

Abdurrahman BOZKURT*

ABSTRACT

THE PLAN OF GREEK TO OCCUPATION IN İSTANBUL

After the World War I, Greece which was supported by Allied Powers except İtaly, occupied İzmir. About one year later political event gave an opportunity to Grece to occupy eastarn Thrace excluding İstanbul and Gelibolu.

Towards the end of 1920 vital political movements happened in Greece and Turkey. After the death of King Alexander, King Konstantin came back to throne and Venizelos fell from power. The national movement had been developed aganist to occupying forces in Turkey. After those develeopments Allied Powers denounced neturality in Greco-Turkish War and stopped to supporting Greece. ,

Greece which was deprived from allied support, had been defeated by Turkish nationalists. In that process, Greece tried to establish an autonomous İonia State in west of Asia Minor and developed plan to occupy İstanbul. But after Turkish victory, Greece had to renounce her targets.

Key Words: İstanbul, Ottoman Empire, Greece, National Movement, Allied Powers.

Giriş

19. yüzyılın başlarında Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu vaziyetten istifade ederek örgütlenmeye başlayan Yunanlılar, 1821 yılında bağımsızlık düşüncesinden ve Megali İdea'dan hareketle geniş çaplı bir ayaklanma başlatmışlardı. Yunanlılar gerek örgütlenme ve gerekse ayaklanma aşamasında zamanın büyük devletlerinin desteğini almayı başarmışlardı. Yunan ayaklanmasının devam ettiği sıralarda Osmanlı donanmasının Navarin Limanı'nda birleşik İngiliz, Fransız ve Rus donanması tarafından yakılması, hemen ardından başlayan Osmanlı Rus Savaşı ve Edirne Antlaşması

---

* Dr., Araştırmacı.

Yunanistan'ın bağımsızlığı için gerekli siyasi ortamı yarattı. 1830 yılında İngiltere, Fransa ve Rusya arasında imzalanan Londra Protokolü ile Yunan devletinin kurulmasına olanak sağlandı. Yeni kurulan devletin sınırları, yönetim şekli ve hatta ülkeyi yönetecek hanedan bu protokolü hazırlayan devletler tarafından belirlenmişti¹. Büyük devletler sayesinde bağımsızlığına kavuşan Yunanistan bundan sonraki süreçte yine büyük devletlerin desteğini alarak Megali İdea'yı gerçekleştirmeye çalışacaktı.

Megali İdea; İstanbul dahil olmak üzere Osmanlı Devleti'ne ait toprakların tedrici olarak Yunanistan'a ilhakını ön görüyordu. Yunanistan'ın, II. Meşrutiyet ve Balkan Savaşları sonrasındaki kazanımları Megali İdea'nın hayata geçirilmesine ilişkin umutları arttırmıştı. Balkan Savaşlarından kısa bir süre sonra başlayan I. Dünya Savaşı Yunanlılar açısından önemli bir fırsat olacaktı.

I. Dünya Savaşı başladığında Yunanistan'da yönetim savaşa girilip girilmemesi konusunda ikiye bölünmüştü. Kral ve taraftarları savaşa girilmemesi gerektiğini savunurken, Başbakan Venizelos savaşa girilmesi halinde Yunanistan'ın tarihi emellerini gerçekleştirebileceğini savunuyordu. Bu ayrılık Kral ve Venizelos'u karşı karşıya getirmiş, bunun sonucunda Venizelos başbakanlıktan çekilmiş Kral Konstantin, Gunaris'i başbakan olarak atamıştı. Ancak kısa bir süre sonra yapılan seçimleri Venizelos kazandı. Yapılan seçimleri kazanmasına rağmen mücadelesini gayrimeşru yollardan sürdüren Venizelos, Selanik'e giderek burada Etnik-i Amina (Milli Savunma) adlı bir ihtilal hükümeti kurdu. İngiltere ve Fransa Venizelos'a destek olmak amacıyla Atina'yı denizden ablukaya aldı. Abluka altında halkın zaruri ihtiyaçlarını karşılayamayan Atina Hükümeti, müşterek İngiliz-Fransız birliklerinin Pire'ye çıkarak kontrolü ele geçirmeleri sonucunda görevden çekilmek zorunda kaldı. Kral Konstantin ise tahtından feragat ederek yerini oğlu Aleksadr'a bırakmış, ülkesini terk etmişti. Bu gelişmeler üzerine Atina'ya gelen Venizelos yeni hükümeti kurdu. Venizelos Hükümeti kendisinden bekleneni yaparak İtilaf Devletleri saflarında I. Dünya Savaşı'na girdi. Yunan orduları savaşın kazanılmasında önemli bir katkı sağlamamış olsa da Venizelos, Paris Konferansı'nda sahneye çıkarak İzmir'i işgal etme hakkını elde etti².

¹ M. Murat Hatipoğlu, *Yunanistan'daki Gelişmelerin Işığında Türk-Yunan İlişkilerinin 101 Yılı (1821-1922)*, Ankara, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, 1988, s.8-25.

² M. Murat Hatipoğlu, "Elefterios Venizelos'un 1910 Yılında İktidara Gelmesiyle Megali İdea'nın Kazandığı Yeni Karakter", *Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Üçüncü Askeri Tarih Semineri*, Ankara, 1986, s. 463-466

Yunanistan'ın İzmir ve Doğu Trakya'yı İşgali

İtalya'nın muhalefetine karşın Paris Konferansı'nda büyük devletlerin desteğini alan Yunanistan, 15 Mayıs 1919 tarihinde İzmir'i işgal etti. Bundan sonra Batı Anadolu içlerine doğru ilerlemeye başlayan Yunanlılar, Kuva-yı Milliye'nin direnişi ile karşılaştılar. Anadolu'da teşkilatlanmış Milli Mücadele, Yunanlıların bekledikleri gibi ilerlemelerine müsaade etmiyordu. Bu arada İtilaf Devletleri San Remo Konferansı'nda hazırladıkları Sevr Antlaşması'nı Türk milletine kabul ettirebilmek amacıyla Yunanlılara yeni bir misyon yüklemişlerdi. Buna göre Yunanlılar bir yandan Anadolu'daki işgal sahalarını genişletirken diğer yandan Doğu Trakya'yı işgal ederek Türkleri itaate zorlayacaklardı.

1920 Haziran ayının son günlerinde saldırıya geçen Yunan kuvvetleri Anadolu'da Bursa, Balıkesir, Uşak ve Nazilli'yi; Doğu Trakya'da ise Edirne, Kırklareli ve Tekirdağ'ı işgal etti³. Bu işgallerle birlikte Yunanistan dış politikası Megali İdea doğrultusunda gelişirken, Yunanistan'da siyasi tablo beklenmedik bir şekilde değişmişti.

Yunanistan'da Yaşanan Siyasi Gelişmeler

1920 yılı sonlarına doğru Yunanistan dış politikası Megali İdea doğrultusunda gelişirken, Atina'da işler hiç de iyi gitmiyordu. Venizelos Hükümetinin Osmanlı topraklarını işgal etmek için yaptığı harcamalar sıkıntıları daha da arttırmıştı. Bu kez yaşanan sıkıntılardan eski Kral Konstantin taraftarları yararlanmak üzere harekete geçmişler, Venizelos'a karşı birleşik bir muhalefet cephesi kurmuşlardı. Bu ortam içerisinde Kral Aleksandr'ın ölümü (25 Ekim 1920) işleri daha da karıştırmıştı. Normal şartlar altında Yunanistan'da 7 Kasım 1920 tarihinde seçimler yapılacaktı. Seçimler 14 Kasım'a ertelenirken, General Kunduriyotis, Kral naipliğine atanmıştı. Yapılan seçimlerden Venizelos büyük bir hezimetle ayrılınca, 3 Aralık 1920 tarihinde

³ Mondros Ateşkes Antlaşması'ndan sonra Bulgaristan'da bulunan Fransız kuvvetleri harekete geçerek Uzunköprü- Sirkeci arasındaki demiryolunu kontrollerine almışlardı. Fransız Generali Franchet d'Espérey'e bağlı kuvvetler, Bulgaristan'ı savaş dışı bıraktıktan sonra, Doğu Trakya'nın kontrolü ele geçirmek üzere 2 Temmuz 1919'dan itibaren, emrindeki birlikleri Edirne'ye toplamaya başlamıştır; N. Fahri Taş, "Birinci Dünya Savaşı Sonrasında Fransızların Trakya'yı İşgali", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, XX. (Kasım 2004) S. 60, 2004

yapılan halkoylaması sonucunda Kral Konstantin tahtına döndü⁴. Yunan dış politikası değişmemekle birlikte İtilaf Devletlerinin Yunanistan'a karşı yaklaşımlarında değişim kaçınılmaz olmuştur.

Venizelos'un düşüşünden sonra İtilaf Devletleri, tahta geçen Kralı ve hükümetini resmen tanımadıkları halde Yunanistan ile ilişkilerini sürdürmüşlerdi. Buna karşın Yunanistan'a verdikleri ekonomik desteği kesen İngiltere ve Fransa yeni yardım taleplerini de geri çevirmişlerdi⁵.

Türk tarafına gelince işgaller karşında teşkilatlanan Milli Mücadele Hareketi, TBMM'nin açılışından sonra daha da gelişmişti. Bu durumun bir sonucu olmak üzere Yunan Ordusu I. İnönü Savaşı'nda mağlup olmuştu. Bundan sonra İtilaf Devletleri milli ve dini argümanlarla desteklenen Milli Mücadele Hareketini Londra Konferansı'nda sahneledikleri oyunlarla pasifize etmeye çalıştılar. Fakat İtilaf Devletlerinin çabaları sonuç vermeyince Milli Mücadele hareketi, Londra Konferansı'ndan daha da güçlenerek ve resmi bir hüviyet kazanarak çıktı.

İtilaf Devletlerinin Türk-Yunan Savaşı'nda Tarafsızlık Kararı

II. İnönü Savaşı'nın ardından İtilaf Devletleri, Türk-Yunan Savaşı'nda tarafsız olduklarını açıklamışlardı. Buna göre müttefiklerin ortak işgali altındaki bölgeler dahil olmak üzere Boğazlar Bölgesi, "tarafsız bölge" olacaktı. Tarafsız bölge Avrupa tarafında Bolayır-Büyük Çekmece; Asya tarafında ise Karabiga-Gebze arasını kapsayacaktı. Türkler ve Yunanlılar tarafsız bölgeden asker toplayamayacaklardı⁶. Yunanistan ile Türkiye ya da bazı gruplar arasında savaş hali devam ettiğinden İngiltere, Fransa ve İtalya işgal kuvvetlerinin ve bu kuvvetlerin yer aldığı bölgelerde yaşayan ahalinin durumunu belirleyebilmek amacıyla; tarafsız kabul edilen bölgelerde 13 Mayıs 1921 tarihinden itibaren "tarafsızlık hali" tesis edilecekti. Müttefik işgal kuvvetleri ve uyrukları savaş hakkındaki tarafsızlık ilkelerinin tamamına riayet edeceklerdi. İşgal edilen bölgelerde savaşan taraflar, asker toplayamayacak ve ordu teşkil edemeyeceklerdi. Yunanistan uyruğunda olan şahıslar Yunanistan'a, Türk

⁴ Hatipoğlu, *a.g.e.*, s.108-111.

⁵ Bilal Şimşir, *İngiliz Belgeleri ile Sakarya'dan İzmir'e 1921-1922*, Ankara, Bilgi Yayınları, 1989, s. 193-202.

⁶ "9 Mayıs 1921 tarihinde Müttefik Yüksek Komiserleri, Amiralleri ve Kumandanları arasında yapılan toplantı ve hazırlanan 13 Mayıs 1921 tarihli beyanname", *Public Record Office, War Office (WO)*, 32/5775, 51B ve 65A.

uyruğunda bulunanlar işgal bölgesi dışındaki Türk topraklarına rahatça gidebileceklerdi⁷. Böylece Türklerin Anadolu'ya geçişi ile ilgili sınırlandırmalar kaldırılmıştı. Yunanlılar tarafsızlık kararını hiçe sayarak bölgeden asker toplamaya devam etmiş, söz konusu bölgeyi iâşe ve donanma üssü olarak kullanmayı sürdürmüşlerse de alman karar İtilaf Devletlerinin Yunanistan'a karşı yaklaşımlarında yaşanan değişimin somut bir göstergesiydi.

Tarafsızlık kararının ardından Yunanlıların yardım talepleri İngiltere ve Fransa tarafından reddedildi. Bundan sonra Yunanistan, kendi çabalarıyla mücadelesini sürdürmek zorunda kalacaktı. Bunun bilincinde olan Yunan Kralı, tüm gücünü Kütahya Eskişehir Savaşlarına vererek İngiltere ve Fransa'nın desteğini kazanmaya çalışmışsa da kısa bir süre sonra Sakarya Savaşı'nda alınan yenilgi Yunanlıların, Anadolu'da ve Trakya'da işgal altında tuttukları toprakları ilhak edemeyeceklerini gösterdi. Bu durumda Yunanlılar yeni bir strateji geliştirmek zorunda kalacaklar, bu strateji çerçevesinde İstanbul'u işgal etmeyi planlayacaklardı.

Yunanlıların İstanbul'un İşgali İçin Yaptıkları Hazırlıklar

Sakarya Savaşı'nın ardından İtilaf Devletleri 1922 yılı Mart ayında Türk ve Yunan taraflarının oldukları yerlerde kalmalarını ve daha ileri gitmemelerini esas alan bir sınır tespit etmişlerdi. Ancak TBMM bu sınırları tanımadığını açıkladı. Aldığı yenilgiden dolayı Anadolu'da elinde kalan toprakları muhafaza etmeyi düşünen Yunanlıların, alınan kararların Türkler tarafından kabul edilmemesi halinde İstanbul'a ilerleyeceklerine dair duyurular alınmıştı. İstanbul'un müttefik işgali altında olması nedeniyle böyle bir hareketin ya da tehdidin TBMM üzerinde ne kadar etkili olacağı bilinmemekteydi⁸. Ancak Yunanistan'ın, müttefik devletlerle ilişkilerinde derin yaralar açacağı aşıkardı.

Bundan sonraki aşamada Yunanlılar, Batı Anadolu'da muhtar bir İonya Devleti kurarak bölgeyi uzun vadede ilhak arayışına gireceklerdi⁹.

⁷ "Pelle, Garroni ve Rumbold tarafından ilan edilen 13 Mayıs 1921 tarihli Bildiri", *WO*, 32/5775, 63A.

⁸ "Bentinck'ten İngiliz Dışişleri Bakanlığı'na 28 Temmuz 1922 tarihli telgraf", *Public Record Office, Foreign Office (FO)*, 371/7868, E 7508.

⁹ 30 Temmuz 1922 tarihinde İzmir'de yapılan törenle Batı Anadolu'da muhtariyet ilan edilmişti. Bkz. Adnan Sofuoğlu, "Yunanlıların Batı Anadolu'ya yerleşme Girişimleri (İlhak Çabaları) ve İyonya Devleti Macerası", *Abdülhaluk Çay Armağanı, II*, Ankara 1998; Alptekin Müderrisoğlu, "Batı Anadolu'da Kurulan Kısa Ömürlü Bir Devlet: İonya", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Sayı 27, Cilt: IX, Temmuz-Kasım 1993, s. 569-579.

Yunanistan'ın Doğu Trakya'da izlediği strateji biraz daha farklıydı. Yunanlılar, Doğu Trakya'yı ilhak edebilmek ve Milli Mücadeleyi sindirebilmek maksadıyla İstanbul'u işgal etmeye kalkışacaklardı. 1922 yılı ortalarından itibaren hazırlanan bu plan çerçevesinde¹⁰ Trakya'da bulunan Yunan birliklerinin takviye edilmesi gerekiyordu.

1 Temmuz 1922 tarihinde Kırklareli'de bulunan Edirne Bölüğü 56 makineli tüfek, 14.000 askerden mürekkepti. Yunanistan, 1922 yılı Temmuz ayı başından itibaren Doğu Trakya'daki birliklerini takviye etmeye başlamıştı. Yapılan istihbarata göre 59. Alaya bağlı 6.000 kişilik kuvvetin Trakya'ya nakledildiği anlaşılmıştı. Bundan sonra Eskişehir'de bulunan 7. ve 9. Yunan Bölükleri Mudanya aracılığıyla Tekirdağ'a nakledilmişti. Temmuz ayı içerisinde Trakya'da bulunan Yunan kuvvetleri, 5 bölük, 94 makineli tüfek ve 34.000 askere ulaşmıştı. Ayrıca, Yunanlıların takviyeye devam ettiklerine ilişkin raporlar alınmaktaydı¹¹. Anadolu'da savunmaya geçen Yunan birlikleri ağırlık merkezini Trakya'ya kaydırarak taarruz pozisyonu almışlardı.

Trakya'daki Yunan birlikleri arasında yaşanan hareketlilik Fransızların gözünden kaçmadı. İstanbul Fransız İşgal Ordusu Kumandanı Charpy, İstanbul Müttefik İşgal Orduları Başkumandanı Harington'la görüşerek, beş Yunan kıtasının Çorlu hattından Midye civarına geçtiklerine ilişkin kanıt elde ettiklerini açıkladıktan sonra Yunanlıların Trakya'dan ilerleyerek İstanbul'u işgal etmek amacıyla hazırlık yaptıklarına dair duyumlar aldığını ifade etti. Harington bu aşamada endişeye mahal olmadığını, "Türk çeteleri" ile mücadele etmek üzere Trakya'ya 6.000 kişilik bir Yunan bölüğü sevk edildiğini ileri sürdü. Bununla birlikte Harington; "tarafsız bölge, bana göre de tarafsız bölgedir. Türkler, Yunanlılar ya da başkaları bu bölgeyi geçmeye teşebbüs

¹⁰ Tevfik Bıyıkhoğlu, Yeni Onbinlerin İnişi adlı Yunanca esere atfen Yunanlıların, Eskişehir-Seyitgazi-Bolvadin hattından Ankara'ya ilerleyişleri esnasında Çatalca'da topladıkları kuvvetlerle bir baskın düzenleyerek İstanbul'u işgal etmeyi düşündüklerini, ancak Atina'daki İngiliz elçisinin Yunanlıların müttefik işgali altındaki İstanbul'u işgaline izin verilmeyeceğini bildirmesi ve Türk ordusunun Sakarya Savaşı'nı kazanması nedeniyle Yunanlıların İstanbul'a karşı tasarladıkları baskının "suya düşüğünü" nakletmektedir. Yunanlılar, Sakarya Savaşı'ndan sonra İstanbul'u işgal etmek için çok daha ciddi teşebbüslerde bulunacaklardı. Tevfik Bıyıkhoğlu, *Trakya'da Milli Mücadele, C.I.*, TTK, 1987, s. 414-415,433.

¹¹ 1 Temmuz 1922 tarihinde Yunanistan'ın Trakya, Makedonya ve Epirus'taki kuvvetlerinin sayısı şöyleydi; IV. Kolordu; Gümölcine'deki (İstanbul'dan 180 mil uzaklıkta) 16. Bölük, Selanik'teki (İstanbul'dan 320 mil uzaklıkta)14. Bölük, Kırklareli'deki (İstanbul'dan 100 mil uzaklıkta)Edirne Bölüğü'nden mürekkepti. IV. Ordu toplamda, 56 makineli tüfeğe, 14,000 askere sahipti. V. Kolordu Epirus'ta ki 8. Bölüğü ise 16 Makineli tüfeğe, 3,000 askere sahipti. Aynı tarihlerde Eski Yunanistan'da 600 kişi olduğu tahmin edilmekteydi. "Trakya'daki Yunan Kolordusunun Takviyesi", *WO, 32/5746, 2a.*

ettiklerinde onlara karşı koyarım. Bu konuda hükümetimin de beni destekleyeceğine eminim” şeklindeki sözleri ile Yunanistan’ın İstanbul’u işgaline müsamaha göstermeyeceklerini anlatmaya çalıştı. Son olarak Harington, ihtiyaç duyulması halinde emrindeki İngiliz ve İtalyan birliklerini Çatalca hattından sorumlu olan Charpy’nin emrine vereceğini de bildirdi¹². Bu sözler İstanbul’un savunması konusunda müttefikler arasında herhangi bir sorun olmadığını göstergesiydi.

Harington’un düşündüğünün aksine Trakya’da önemli bir askeri hareketlilik yaşanıyordu. 13 Temmuz 1922 tarihinde İngiliz kaynakları 56. Yunan alayının Mudanya’dan Tekirdağ’a sevkine başladığını bildirmişlerdi. Harington, Charpy ile yaptığı görüşmede bu hareketi ciddiye almadığını göstermişse de, 20 Temmuz 1922 tarihinde Binbaşı Strover’in, 56. Alayla birlikte, 28. ve 55. Yunan alaylarını ve hatta yeni teşkil edilen bir alayı Mudanya’da topladıklarını bildirmesi Harington’u da kuşkulandırmıştı¹³.

21 Temmuz 1922 tarihinde İstanbul’da bulunan Yunan Askeri Heyeti Başkanı Albay Paallidas ile görüşen Harington, Yunanistan’ın planları hakkında bilgi almaya çalıştı. Paallidas, “üç kez Yunan hükümetini boğulmak üzere olan ve umutsuz olsa da kıyıya ulaşmaya çalışan bir adama benzeterek, azınlıkları korumak ve ileri bölgelerden tamamen çekilmek için düzenleme yaptıklarını ileri sürdü. Harington, Paallidas’e Anadolu’da işgal ettikleri bölgelerden yok ederek mi yoksa Ankara Hükümeti ile ateşkes yaparak mı çekilmek istediklerini sorunca Paallidas, Ankara ile o ana kadar gerçekleştirmeye çalıştıkları gizli müzakerelerin başarısızlıkla sonuçlandığını iddia etti. Yunan hükümetinin Trakya’nın kaybedilmesinden de endişe ettiğini ifade eden Paallidas, yaptıkları takviyenin nedeninin bu olduğunu ileri sürdü. Bu konuşmaların ardından Harington, Yunanlıların İstanbul’u işgali ile ilgili kararın ciddiyeti hakkında malumat istedi. Fransızların ve İtalyanların açıkça Ankara hükümetine yardım ettiklerini ileri süren Paallidas, durumun, hükümetini “sert bir hareket” bulunmaya mecbur bırakacağını beyan etti. “Sert hareket” sözleri ile ne kastettiğini tam olarak açıklamayan Paallidas, Türklerin, İstanbul’u savunmak amacıyla kurdukları gizli teşkilattan dolayı endişelerini de bildirdi. Harington ise bunun Yunanlıların şehre girmesi için Rumlar tarafından kurulduğu iddia edilen teşkilattan daha ciddi olmadığını düşünüyordu. Bununla birlikte

¹² “Harington’dan İngiliz Savaş Bakanlığı’na 17 Temmuz 1922 tarihli mektup ve telgraf”, *WO*, 32/5746, I(1 ve c).

¹³ “Harington’dan İngiliz Savaş Bakanlığı’na 17 Temmuz 1922 tarihli telgraf”, *WO*, 32/5746, I(k).

Harington, müttefik işgali altındaki İstanbul'u kim ele geçirmek isterse istesin ona karşı koymak için önleyici tedbirler almaya çalışıyordu¹⁴. İngiliz Savaş Bakanlığı da onun bu çabalarını onaylamış, Dışişleri Bakanlığının onayına sunmuştu¹⁵.

Harington'un, Paallidas ile görüştüğü gün İngiliz Yüksek Komiser Vekili Henderson ile bir araya gelen İtalyan ve Fransız Yüksek Komiserleri, Yunanistan'ın İstanbul'u işgali ile ilgili söylentileri gündeme getirerek bu söylentiler hakkında malumat istemişlerdi. Henderson, söylentilerin önemsiz olduğunu ileri sürse de¹⁶ Trakya'daki hareketlilik söylentilerin gayet ciddi olduğunu gösteriyordu.

Atina'daki Fransız kaynaklarından alınan bilgilere göre Stratos, Yunan ordusunun İstanbul'a ilerlemesi için hükümetine baskı yapmakta fakat Gounaris ve Dışişleri Bakanı bu fikre karşı çıkmaktaydı. Müttefik temsilcileri, Yunanistan'ın böyle bir harekete teşebbüs edemeyeceğini düşünmekle beraber Trakya'daki Yunan ordusunu yakın takibe almışlardı. Bu iddiaların gündeme geldiği sıralarda Anadolu'da bulunan iki Yunan bölüğünün Trakya'ya sevk edilmesi endişeleri daha da arttırdı¹⁷.

Trakya'daki Hareketlilik Karşısında İtilaf Devletlerinin Tepkileri

İstanbul İtalyan ve Fransız Yüksek Komiserleri, Yunan birliklerinin Trakya'da toplanmasının, İstanbul'da karışıklık yaşanmasına neden olacağını bilincindeydiler. Bu nedenle Yüksek Komiserler, Yunanistan'ın niyetlerinin öğrenilebilmesi ve düşünmeden İstanbul'a yönelik bir adım atmaları sonucunda yaşanabilecekler konusunda Yunan hükümetinin uyarılmasını talep etmişlerdi. Öte yandan müttefik kumandanları Yunan ordusunun tarafsız bölgeyi ihlal etmesi halinde karşı koymak için gerekli tedbirleri almıştı. Fakat İstanbul'daki

¹⁴ "Harington'dan İngiliz Savaş Bakanlığı'na 21 Temmuz 1922 tarihli telgraf", *WO*, 32/5746, I(j).

¹⁵ "İngiliz Dışişleri Bakanlığında Savaş Bakanlığı'na 26 Temmuz 1922 tarihli mektup", *WO*, 32/5746, I(e).

¹⁶ "Henderson'dan İngiliz Dışişleri Bakanlığında 22 Temmuz 1922 tarihli telgraf", *WO*, 32/5746, I(h).

¹⁷ "Bentinck'ten İngiliz Dışişleri Bakanlığında 27 Temmuz 1922 tarihli telgraf", *FO*, 371/7868, E 7485.

müttefik birlikleri ciddi bir Yunan ilerleyişine karşı koyacak kadar yeterli değillerdi¹⁸.

İstanbul Müttefik Kuvvetler Başkumandanı Harington, Yunan ordusunun Trakya'da toplanması üzerine Çatalca'da bulunan müttefik savunma hattını ziyaret ederek teftişte bulundu. Balkan Savaşlarında Türklerin bu hattı 80.000 askerle müdafaa ettiklerini vurgulayan Harington, hatta bulunan 4.000 müttefik askerinin olası bir Yunan taarruzuna karşı koymak için yeterli olmadığını farkındaydı. Yunan taarruzundan endişelenen Harington, Yunan gemilerinin müttefik denetiminde tutulmasıyla bu gemilerin hareketlerine ve Yunan birliklerinin Trakya'ya nakline müttefik donanmasının izin vermemesini önerdi. Harington bu hareketin ileride müttefiklere karşı bir harekate dönüşeceğinden emindi. Müttefik donanması ve ordusunun Yunanlılara karşı bir güç gösterisi yapmasını da öneren Harington, İstanbul'daki Yunan askeri heyetlerinin faaliyetlerine son verilmesini de tavsiye etti. Harington son olarak müttefik işgali altında bulunduran Yunan yetkililer tarafından yapılan yazışmalarının sansüre tabi tutulmasını teklif etti. İstanbul'u savunacak müttefik kuvvetlerinin yeterli olmamasından dolayı 2.000 kişilik Osmanlı birliklerinden de istifade edilmesini öneren Harington, ihtiyaç halinde ekipmanları müttefikler tarafından karşılanmak şartıyla 20.000 Osmanlı askerinin de bir hafta içerisinde hazır hale gelebileceğini ifade etti¹⁹. Harington vazifesi gereği müttefik kuvvetlerinin ve menfaatlerinin muhafazası için alınabilecek askeri tedbirlerden bahsetti. Bu tedbirlerin alınabilmesi, müttefik politikalarının yeniden gözden geçirilmesine bağlıydı. Bu politikanın şekillenmesinde Müttefik Yüksek Komiserleri ve hükümetlerinin verecekleri karar etkili olacaktı.

Henderson, İstanbul'a atanan Yunan maslahatgüzarını ziyaret ederek, Yunanlıların sınırda asker toplamalarının ve İstanbul'a girmelerinin "ahmakça" olacağını bildirdi²⁰. Osmanlı Hariciye Nazırı da olası bir Yunan ilerleyişi karşısında İngiltere'nin nasıl bir tavır alacağını öğrenmek istedi. Henderson tartışmalara son noktayı koyarak müttefiklerin tarafsız bölgenin ihlaline izin vermeyeceklerini vurguladı²¹.

¹⁸ "Henderson'dan İngiliz Dışişleri Bakanlığı'na 28 Temmuz 1922 tarihli telgraf", *FO*, 371/7868, E 7509.

¹⁹ "Harington'dan Müttefik Yüksek Komiserlerine 29 Temmuz 1922 tarihli mektup", *FO*, 371/7870, E 8050.

²⁰ Bu sıralarda General Hadjianesti, Anadolu'dan Tekirdağ'a geçmişti.

²¹ "Henderson'dan İngiliz Dışişleri Bakanlığı'na 28 Temmuz 1922 tarihli telgraf", *FO*, 371/7868, E 7513.

Bu arada Yunanistan Genel Kurmay Başkanı, Makedonya ve Atina'dan 1910, 1911 doğumluların askere alınarak Trakya'ya sevk edildiğini kabul etmişti. Yunanistan Genel Kurmay Başkanı bu takviyenin Sevr'in kendilerine tanıdığı sınırları korumak amacıyla yapıldığını, daha ötesine geçmeyeceklerini ve İngiliz birliklerine saldırmaya teşebbüs etmeyeceklerini de iddia etti²². Yunan Savaş Bakanı da birliklerinin sınırda olmadığını ifade etti²³. Bu ifadelere rağmen Atina'daki İngiliz temsilcisi Bentinck, Yunan hükümetine bir nota vererek resmi garanti talep etti. Bunun üzerine Yunan Dışişleri Bakanı; Yunan ordusunun düşüncesizce bir hareketinden veya ilerlemesinden dolayı müttefiklerin korkmasına mahal olmadığını bildirdi²⁴. Ancak Trakya'daki hareketlilik, Yunanistan tarafından verilen bu güvencelerin gerçekleri yansıtmadığını gösteriyordu.

27 Temmuz 1922 tarihinde Yunan Kuvvetleri Başkomutanı Hajianestis (Hacıanesti) karargahını Tekirdağ'a taşımıştı. Yunan hükümeti de 28 Temmuz 1922 tarihinde yayınladığı bir bildiriye Anadolu'da savaşın uzamasından sorumlu tutulamayacaklarını vurgulayarak Yunanistan'ın bu duruma tahammül edecek sabrı kalmadığından gereken en etkili tedbirlerin alınmasının kaçınılmaz olduğunu ilan etti. Birkaç gün önce tarafsız bölgeyi ihlal etmeyeceğine dair teminat veren Yunan hükümeti tarafsız bölgeyi ihlal edebileceğini ima ediyordu. İngiltere bu açıklamalara anında karşılık vererek; Yunan birliklerinin tarafsız bölgeye girmelerinin çılgınlık olacağını ve buna izin vermeyeceklerini bildirdi²⁵.

Yunan yetkililer tarafından verilen güvencelere güvenmemesi gerektiğini öğrenen Harington, tarafsız bölge sınırlarını ziyaret ederek durumu yerinde incelemiş, İngiliz Savaş Bakanlığı'ndan, Yunanlıların uyarılmasını talep etti. İstanbul İtalyan ve Fransız Yüksek Komiserleri de, İstanbul'daki Yunan gemilerine dikkati çekerek, İstanbul limanının tarafsızlığını sağlamak amacıyla onların ayrılmaları için talimat verilmesini, ayrılmamaları halinde rehin muamelesi gösterilmesini önerdiler. Henderson'ın ikinci seçeneğin daha uygun olacağını açıklaması üzerine Yunan gemilerinin olası bir harekatta alıkonulmasına karar verildi. Bundan sonra Yunan Maslahatgüzarını bir kez

²² "Bentinck'ten İngiliz Dışişleri Bakanlığı'na 28 Temmuz 1922 tarihli telgraf", *FO, 371/7868*, E 7514.

²³ "Bentinck'ten İngiliz Dışişleri Bakanlığı'na 29 Temmuz 1922 tarihli telgraf", *FO, 371/7868*, E 7521.

²⁴ "Bentinck'ten İngiliz Dışişleri Bakanlığı'na 30 Temmuz 1922 tarihli telgraf", *FO, 371/7868*, E 7522.

²⁵ Kurat, *a.g.m.*, s.422.

İtalyan hükümeti de Yunanlılara karşı kararlaştırılan tedbirlerin alınmasını kabul etti. Ancak bu tedbirlerin alınması için, Yunanlıların harekete geçmesi ve müttefiklerle çatışmaya girmesi beklenecekti²⁹. İtalyan hükümetinin hesapları farklıydı. Yunanistan, Trakya'da bir operasyon başlatabilmek için Batı Anadolu'daki kuvvetlerini azaltmak ve belki de çekmek zorunda kalacak, öte yandan müttefiklere savaş açarak sonunu hazırlayacaktı.

İngiliz hükümeti, tarafsız bölgeye yönelik saldırıların püskürtülmesi için her türlü tedbirin alınmasında müttefikleri ile hemfikir olduğunu açıklamış, fakat Yunanlılara karşı bir güç gösterisi yapılmasını kabul etmemişti. Yunanlıların belirlenen sınırdan uzaklaşmalarının talep edilmesini İngiliz hükümeti koşullu olarak kabul etmekteydi. Buna göre; "Yunanlıların çekilmeleri emredilmeyecek, rica edilecekti"³⁰. Müttefik hükümetlerinin olası bir Yunan harekâtına karşı yürütülecek harekât tarzını belirledikleri esnada Yunanistan planını açıklamaya karar vermişti.

İşgal Planının Resmen Açıklanması ve İtilaf Devletlerinin Tepkileri

31 Temmuz 1922 tarihinde Yunan hükümeti, İngiliz hükümete müracaat ederek İtilaf Devletlerinin, Yunan ordusunun İstanbul'a girişine izin vermelerini talep etti. Bu talebi reddeden müttefik hükümetleri, müttefik askerlerinin bulunduğu bölgelere karşı yapılacak her türlü hareketin kuvvet kullanılarak püskürtülmesi konusunda İstanbul'daki yetkililere talimat verdiler³¹. Böylece Yunanistan'ın İstanbul'u işgali ile ilgili iddiaların tamamen gerçek olduğu ortaya çıkmıştı. Bununla beraber müttefiklerin, Yunanistan'ın İstanbul'u işgaline tolerans göstermeyecekleri de anlaşılmıştı.

İtilaf Devletlerinin, Yunanistan'ın İstanbul'u işgaline izin vermeyeceklerinin anlaşılması üzerine Yunan Dışişleri Bakanı, 2 Ağustos 1922 tarihinde Bentinck'le görüşerek, bir yıl içerisinde durumun tamamen değiştiğini, savaşa son verilmesi için İngiltere ve müttefiklerinin İstanbul'un işgaline izin vermelerini umduğunu bir kez daha bildirdi³².

²⁹ "İtalya'nın Londra Büyükelçisi tarafından sunulan 1 Ağustos 1922 tarihli mektup", *FO*, 371/7869, E 7660.

³⁰ "İngiliz Dışişleri Bakanlığı'ndan Rumbold'a 1 Ağustos 1922 tarihli telgraf", *FO*, 371/7868, E 7584.

³¹ "Bentinck'ten M. Baltazzi'ye 31 Temmuz 1922 tarihli nota", *FO*, 371/7870, E 8168.

³² "Bentinck'ten İngiliz Dışişleri Bakanlığı'na 2 Ağustos 1922 tarihli telgraf", *FO*, 371/7869, E 7700.

Yunan Dışişleri Bakanı 3 Ağustos 1922 tarihinde Atina'da bulunan müttefik temsilcilerine birer nota vererek, İstanbul'u işgal kararının Türk direnişini yok etme, moral kazanma ve askeri bir etki yaratma arzusunun bir sonucu olduğunu ileri sürdü. Notada, müttefiklerin Yunanistan'ın böyle bir adım atmasına karşı olmalarının, Yakındoğu'daki vahim vaziyeti devam ettireceği ve aynı şekilde barış ihtimalini azaltacağı da iddia edilmişti³³. Yunanistan'ın gerçek niyetlerinin tasdik edilmesinden sonra İngiltere ve İtalya, daha önce Fransa tarafından önerilen tedbirleri almaya razı oldular.

Müttefiklerin cevabına karşın Yunanistan'ın düzenleyeceği olası bir harekate karşı İstanbul işgal yönetimi alarma geçmişti. 31 Temmuz 1922 tarihinde "İron Duke" savaş gemisinde bir araya gelen Müttefik Amiralleri; olası bir harekate karşı Yunanistan'a karşı nasıl hareket edeceklerini belirlediler. Yunanlıların kuvvet kullanarak tarafsız bölgeyi geçmeleri ve böylece savaşa yol açmaları halinde Yunan gemilerinin demir attıkları yerlerde kalmaları emredilecek, bu emre uymayan gemiler batırılacak veya ele geçirilecekti. İzmir'de bir misilleme yapılması ihtimaline karşı İngiliz destroyeri geri çekilmişti. Toplantının ardından Müttefik Yüksek Komiserleri, Yunan Yüksek Komiseri ile temasa geçerek, Yunan gemilerinin Boğaziçi ve yakınlarını kullanmalarına izin verilmeyeceğini bildireceklerdi³⁴. İngiliz Donanma Bakanlığı da olası bir harekate karşı ordu ve donanmanın koordinasyon içerisinde hareket etmesini emretti³⁵.

3 Ağustos 1922 tarihinde Müttefik amiralleri, tarafsız bölgeden askerlerini çekmeleri amacıyla Yunan Yüksek Komiserine sunulmak üzere müşterek bir nota hazırladılar. Bu notaya göre;

Boğaziçi ve Marmara'daki limanlarda bulunan bütün Yunan askerleri sahil ile iletişim kurmadan veya telgraf/telsizle haberleşmeden, buldukları yerlerde kalacak,

Denizde bulunanlar, Marmara ve Karadeniz'deki üslerine, Karadeniz'de bulunanlar Kavak'taki üslerine dönecek,

³³ "Yunan Dışişleri Bakanı'ndan Atina'da bulunan müttefik temsilcilerine 3 Ağustos 1922 tarihli nota", *FO, 371/7869, E 7718*.

³⁴ "Akdeniz Müttefik Orduları Başkumandanlığı'ndan İngiliz Donanma Bakanlığı'na 31 Temmuz 1922 tarihli telgraf", *FO, 371/7869, E 7633*.

³⁵ "İngiliz Donanma Bakanlığı'ndan Akdeniz Müttefik Orduları Başkumandanlığı'na 31 Temmuz 1922 tarihli telgraf", *FO, 371/7869, E 7633*.

Denizlerde bütün ulaşım veya yedek vasıtaların hareketleri durdurulacak Çanakkale Boğazı'ndan taze veya yedek kuvvet geçirilmeyecekti.

Bu talimatlar herhangi bir şekilde çiğnendiği takdirde, Yunan hareketi kuvvet kullanılarak bastırılacaktı. Yunan gemilerinin tasarrufu hakkındaki diğer talimatlar da uygulanacaktı. Amiral Brock, İzmir'deki Yunan kuvvetlerinin müttefiklerin menfaatlerini korumak için yeterli olmadıklarını bildirmişti. Bu nedenle misilleme ihtimali belirdiğinde müttefik askerleri ve destroyerleri İzmir'den çekilecekti. Yunanlılarla savaş ilan edilmesi halinde İzmir'deki Yunan donanma kuvvetleri ile ilgilenebilmek amacıyla gerekli tedbirler alınacaktı³⁶. Müttefik Yüksek Komiserlerinin bu taslağı Yunan Yüksek Komiserine bildirip bildirmediğine dair bir belgeye ulaşamamış olmakla birlikte, İngiliz arşivinde yaptığımız araştırmalarda elde ettiğimiz bulgulardan, bu notadan sonra Yunanlıların İstanbul'u işgal taleplerine son verdiklerini, fakat İstanbul'un işgaline yönelik faaliyetlerini sürdürdüklerini anlıyoruz.

Müttefikler, Yunan yetkililer arasındaki yazışmaları gizli bir şekilde, sansür mekanizmasını işleterek takip ediyorlardı. 8 Ağustos 1922 tarihinde İzmir'de bulunan Jehnsten, General Hacıanesti tarafından Çanakkale hinterlandının tahliyesinin düşünülmediğini bildirmişti. Bu sıralarda Hacıanesti, Trakya'da Yunan birlikleri ile Fransızlara karşı hareket etmeyi arzuluyordu. Harington, Trakya sınırındaki olaylarla Hacıanesti'nin "öfkeden kudurduğunu" ve Fransızlarla İtalyanların Türklerin casusu olduklarını ilan ettiğini bildirmişti³⁷.

Olası bir Yunan taarruzuna karşı ciddi tedbirler alınmasını isteyen Fransızlar, müttefiklerinin pasif tutumu sebebiyle aktif bir rol oynamaya karar verdiler. Fransa, 2. Filoya bağlı 3. Cezayir Sipahi Taburunu Marsilya'dan Bakırköy'e göndermiş, Suriye'de bulunan 415. alayından iki taburu göndermek üzere düzenleme yapmıştı. Bu birliklerin gelmesi ile birlikte İstanbul'da bulunan İngilizlerin beş taburuna karşı Fransızlar 9 tabura sahip olacaklardı³⁸.

İstanbul'a yönelik Yunan taarruzu Osmanlı Hükümetine bağlı kuvvetlerin kullanılmasını da gündeme getirdi. Müttefikler buna karşı olmakla birlikte kriz

³⁶ "Rumbold'dan İngiliz Dışişleri Bakanlığı'na 3 Ağustos 1922 tarihli telgraf", FO, 371/7869, E 7753.

³⁷ "Harington'dan Savaş Bakanlığı'na 10 Ağustos 1922 tarihli telgraf", FO, 371/7870, E 8050.

³⁸ "Müttefik Kuvvetler Başkumandanlığı'ndan Savaş Bakanlığı'na 12 Ağustos 1922 tarihli telgraf", FO, 371/7870, E 8050.

durumunda nihai kararı Harington'a bırakmışlardı³⁹. Harington, Yunan ordusunun İstanbul'a yönelik olası bir hareketini durdurmak için Osmanlı birliklerinden istifade edebilecekti.

Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşlarının Büyük Taarruz için son hazırlıklarını yaptıkları sıralarda İstanbul'a yönelik bir Yunan taarruzu ihtimali o kadar artmıştı ki, Harington, Yunanlıların İstanbul'u işgali halinde Padişah'ın şahsi himayesi hakkında hükümetinin görüşüne müracaat etti. Rumbold, Yunanlılar İstanbul'u işgal etseler dahi ilk karışıklık hariç Padişah'ın güvenliğinin tehlikeye girmeyeceğini düşünüyordu. Ancak Yunanlılar idareyi ele geçirinceye kadar müttefiklerle birlikte başkumandan, Padişah'ın himaye edilmesi konusunda gerekli düzenlemeleri yapacaktı⁴⁰. Bu konuda devreye giren İngiliz hükümeti de Padişah'a her türlü koruma sağlanmasını emretti⁴¹.

15 Ağustos 1922 tarihinde Yunanlıları bir kez daha uyan Harington, tarafsız bölge sınırları ile ilgili en küçük bir münakaşanın sorumluluğunun Yunanistan'a ait olacağını bildirdi. Bundan sonra General Viachopoulos, Harington'un taleplerini kabul ettiğini bildirmek zorunda kaldı. 19 Ağustos 1922 tarihinde Harington'la Fransız Kumandan Charpy arasında tarafsız bölge ve askeri sınırların belirlenmesi ile ilgili protokol imzalandı. Böylece İstanbul'un savunma planı tamamlanarak hayata geçirildi. Bu arada Çatalca hattına Fransız takviye birlikleri yerleştirilmişti. Bu birlikler yeterli görüldüğünden bölgede bulunan İngiliz birlikleri Anadolu yakasının güvenliğini sağlamak üzere İzmit'e gönderildi⁴². Harington masraflı olmasına rağmen İngiliz birliklerini de Hadımköy-Çatalca arasındaki bölgede tutarak savunmayı garantiye almak istemişti⁴³. İngiliz hükümeti bunu kabul etmekle birlikte Çatalca yakınlarındaki Yunan birliklerinin olaylara sebebiyet vermeyecek bir mesafeye çekilmesi ve Doğu Trakya'daki Yunan birliklerinin azaltılması amacıyla harekete geçmişti⁴⁴. Başta Fransızlar olmak üzere müttefiklerin kararlılığı ve güç gösterisi Yunanistan'ın İstanbul'u işgal planını askıya

³⁹ "İngiliz Dışişleri Bakanlığı'ndan Rumbold'a 4 Ağustos 1922 tarihli telgraf", *FO, 371/7869, E 7660*.

⁴⁰ "Rumbold'dan İngiliz Dışişleri Bakanlığı'na 1 Ağustos 1922 tarihli telgraf", *FO, 371/7869, E 7645*.

⁴¹ "İngiliz Dışişleri Bakanlığı'ndan Rumbold'a 3 Ağustos 1922 tarihli telgraf", *FO, 371/7869, E 7645*.

⁴² "Harington'dan Savaş Bakanlığı'na 16 Ağustos 1922 tarihli telgraf", *FO, 371/7870, E 8166*.

⁴³ "Harington'dan Savaş Bakanlığı'na 23 Ağustos 1922 tarihli telgraf", *FO, 371/7871, E 8504*.

⁴⁴ "İngiliz Dışişleri Bakanlığı'ndan Savaş Bakanlığı'na 30 Ağustos 1922 tarihli mektup", *FO, 371/7871, E 8504*.

almasını sağladı. Bundan on gün kadar sonra başlayacak olan Büyük Taarruz Yunanistan'ın İstanbul'u işgal etme planlarından vazgeçmelerine neden olacaktı.

Sonuç

Milliyetçi hareketlerinin geliştiği 19. yüzyılın başlarından itibaren büyük devletlerin desteğini arkasına alarak bağımsızlığa ulaşan Yunanlılar, sonraki dönemde de bu destek sayesinde Megali İdea'yı gerçekleştirmeye çalışmışlardı. Bu anlamda Balkan Savaşları, Megali İdea çalışmalarına yeni bir boyut kazandırmıştı.

Balkan Savaşlarının ardından başlayan I. Dünya Savaşı Yunanistan için ayrı bir öneme sahipti. İtilaf Devletlerinin, Çanakkale Savaşı'ndaki başarısızlıkları Rusya'nın savaşı devam ettirmesine dair umutlarını tüketmişti. Çanakkale Savaşının ardından Bulgaristan'ın da İttifak Devletleri safına geçmesi, İtilaf Devletlerinin yeni müttefikler aramasına sebep olmuştu. Bu müttefik; Osmanlı Devleti ve Bulgaristan'la tarihi sorunları olan Yunanistan'dan başkası olamazdı. Bu sıralarda Yunanistan'daki yönetim I. Dünya Savaşı'na katılıp katılmama konusunda ikiye bölünmüştü. Kral Konstantin savaşa girilmesine karşı çıkarken, Başbakan Venizelos savaşa girilmesini istiyordu. Bu anlaşmazlık nedeniyle Kral, Venizelos'u tasfiye etmeye çalışmışsa da İngiltere ve Fransa'nın desteğini alan Venizelos iktidar mücadelesini kazanmış, Konstantin tahtını bırakarak ülkesini terk etmişti. Yeni Kral Aleksandr, Venizelos'un taleplerine boyun eğmiş, Yunanistan I. Dünya savaşa girmişti.

Savaşta pek bir varlık gösteremeseler de Yunanlılar savaş sonrası kaostan yararlanmak üzere harekete geçmişlerdi. Paris Konferansı Yunanistan'a beklediği fırsatı sunmuş; Yunanlılar İzmir'i işgal etmişlerdi. Sevr Antlaşması'nın uygulanması ile ilgili tartışmaların doğurduğu imkânlardan yararlanan Yunanlılar, Doğu Trakya'yı işgal ettiler. Olaylar Yunanistan lehine cereyan ederken, 1920 yılı sonlarına doğru Yunanistan ve Osmanlı Devleti'nde yaşanan gelişmeler, müttefikler arası siyasi münasebetlerde değişimi zaruri hale getirdi.

Yunanistan'da yaşanan ekonomik ve siyasi sıkıntılar, yapılan seçimler sonrasında Venizelos'un iktidardan düşmesine, Kralın tahtına dönmesine ve yeni hükümetlerin kurulmasına neden oldu. Savaşa girilmesine karşı olan Kral

ve onun gibi düşünen hükümetleri savaşın sunduğu imkânları geri çevirmeyi düşünmüyorlardı. Ancak İtilaf Devletlerinin Kral'a karşı yaklaşımları hiç de olumlu değildi. Buna bir de Yunan ordusunun Milli Mücadele Hareketi karşısındaki başarısızlıkları eklenince İtilaf Devletleri, Sevr Antlaşması'nı gözden geçirmeye mecbur kalmışlardı. Bundan sonraki aşamada İtilaf Devletlerinin karşısında sadece İstanbul yönetimi yoktu. TBMM, İtilaf Devletlerine karşı sistemli ve programlı bir mücadele yürütüyordu. İtilaf Devletleri bu mücadeleyi pasifize etmeyi başaramadıklarından yeni bir strateji geliştirerek tarafsızlıklarını ilan ettiler. Müttefiklerin işgali altındaki bölgelerde tam tarafsızlık uygulanmasa da İtilaf Devletleri, Yunanistan'a verdikleri mali ve siyasi desteği çekmişlerdi. Sakarya Savaşı'nın ardından bu durum daha net bir şekilde anlaşıldı.

İtilaf Devletlerinin desteğinin kesilmesi Yunanistan'ı yeni formül arayışına itti. Sakarya Savaşı'nda kaybeden Yunanlılar, Anadolu'da işgal ettikleri sahaları muhtar İonya Devleti illüzyonu ile elde tutmaya çalışırlarken, Doğu Trakya topraklarını elde tutabilmek ve Anadolu üzerinde baskı kurabilmek amacıyla İstanbul'u işgal etmeyi planlamışlardı. Fakat İstanbul müttefik işgali altındaydı. Dolayısıyla Yunanistan'ın karşısında sadece Türkler değil, müttefikler de vardı.

Yunanistan'ın İstanbul'u işgal etmek üzere yaptıkları hazırlıkları fark eden İtilaf Devletleri, İstanbul'a karşı yapılabilecek bir Yunan taarruzunu önlemek amacıyla gerekli tedbirleri aldılar. Müttefik Hükümetleri de Yunanlıların böyle bir teşebbüste bulunmalarını engellemek amacıyla siyasi kulislere başladılar. Yapılan kulisler netice vermediği gibi Yunan hükümetinin niyeti açığa çıktı. 31 Temmuz 1922 tarihinde Yunan hükümeti, İstanbul'u işgal etmek için müttefik devletlere müracaat etti. Yunan hükümetinin niyetini açıklamadan sezen İtilaf Devletleri İstanbul'un işgaline izin vermeyeceklerini daha önce net bir şekilde bildirmişlerdi. Yunan hükümetinin İstanbul'u işgal etmek istediklerini resmen açıklamasından sonra tepkileri daha da artan İtilaf Devletleri, Yunanistan'ın İstanbul'u işgaline izin vermediler.

Yunan hükümetinin, İstanbul'u işgal edebilmek için resmi müracaatta bulunduğu tarihin Anadolu'da İonya Devleti adı altında muhtariyet ilan edilen günün hemen ertesine denk gelmesi tesadüf değildi. Büyük Taarruz Başkumandanlık Meydan Muharebesi'nden yaklaşık bir ay kadar önce Yunan hükümeti tarafından hazırlanan bu planlar, Batı Anadolu ve Doğu Trakya'nın Yunanistan'a ilhakını sağlamaya yönelikti. TBMM'nin kazandığı askeri ve

siyasi zaferler, İtilaf Devletlerinin Türkiye'deki meselelere karşı yaklaşımlarında büyük değişiklikleri zaruri hale getirmişti. Buna bağlı olarak siyasi konjunktür değişmiş, Yunanistan'ın Megali İdea'ya yönelik planlarının gerçekleşme ihtimali kalmamıştı.

ÖZET

YUNANİSTAN'IN İSTANBUL'U İŞGAL PLANI (1922)

Birinci Dünya Savaşı'nın ardından Yunanlılar İngiltere ve Fransa'dan aldıkları destekle İzmir'i işgal etmişlerdi. Yaklaşık bir yıl sonra politik gelişmeler Yunanistan'a İstanbul ve Gelibolu dışındaki Doğu Trakya'yı işgal imkânı sağlamıştı.

1920 yılı sonlarına doğru Yunanistan ve Türkiye'de ciddi politik gelişmeler meydana geldi. Kral Alexander'ın ölümünden sonra Kral Konstantin tahtına dönerken, Venizelos iktidardan düştü. Türkiye'de ise işgalcilere karşı milli mücadele hareketi gelişmekteydi. Bu gelişmeler sonucunda İtilaf Devletleri Türk-Yunan Savaşı'nda tarafsızlıklarını ilan ederek Yunanistan'a verdikleri desteği çektiler.

İtilaf Devletlerinin desteğinden mahrum kalan Yunanlılar Milli Mücadele karşısında yenilgiye uğradılar. Bu süreçte Yunanlılar Batı Anadolu'da otonom bir İonya Devleti kurmaya çalışırlarken, diğer yandan İstanbul'u işgal etmek amacıyla bir plan geliştirmişlerdi. Fakat Büyük Taarruz Başkumandanlık Meydan Savaşı'nda kazanılan Türk zaferinin ardından Yunanistan bu hedeflerinden vazgeçmek zorunda kalmıştı.

Anahtar Kelimeler: İstanbul, Osmanlı Devleti, Yunanistan, Milli Mücadele, İtilaf Devletleri.

BİBLİYOGRAFYA**Arşiv Vesikaları****Public Record Office, War Office (WO)**

WO, 32/5746.

WO, 32/5775.

Public Record Office, Foreign Office (FO)

FO, 371/7868, E 7485.

FO, 371/7868, E 7508.

FO, 371/7868, E 7509.

FO, 371/7868, E 7513.

FO, 371/7868, E 7514.

FO, 371/7868, E 7521.

FO, 371/7868, E 7522.

FO, 371/7868, E 7525.

FO, 371/7868, E 7584.

FO, 371/7869, E 7673.

FO, 371/7869, E 7660.

FO, 371/7868, E 7584.

FO, 371/7869, E 7700.

FO, 371/7869, E 7718.

FO, 371/7869, E 7633.

FO, 371/7869, E 7645.

FO, 371/7869, E 7660.

FO, 371/7869, E 7753.

FO, 371/7870, E 8050.

FO, 371/7870, E 8166.

FO, 371/7870, E 8168.

FO, 371/7871, E 8504.

Araştırma Eserler

- Bıyıkhoğlu, Tevfik: *Trakya'da Milli Mücadele*, C.I., TTK, 1987.
- Erim, Nihat: *Devletlerarası Hukuku ve Tarih Metinleri*, I, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1953.
- Hatipoğlu, M. Murat: *Yunanistan'daki Gelişmelerin Işığında Türk-Yunan İlişkilerinin 101 Yılı (1821-1922)*, Ankara, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, 1988.
- Şimşir, Bilal: *İngiliz Belgeleri ile Sakarya'dan İzmir'e 1921-1922*, Ankara, Bilgi Yayınları, 1989.

Makaleler

- Hatipoğlu, M. Murat: "Elefterios Venizelos'un 1910 Yılında İktidara Gelmesiyle Megali İdea'nın Kazandığı Yeni Karakter", *Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Üçüncü Askeri Tarih Semineri*, Ankara, 1986.
- Kurat, Yuluğ Tekin: "Yunanistan'ın Küçük Asya Macerası", *Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Üçüncü Askeri Tarih Semineri*, Ankara, 1986.
- Müderrişoğlu, Alptekin: "Batı Anadolu'da Kurulan Kısa Ömürlü Bir Devlet: İonya", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Sayı 27, Cilt: IX, Temmuz-Kasım 1993.
- Sofuoğlu, Adnan: "Yunanlıların Batı Anadolu'ya yerleşme Girişimleri (İlhak Çabaları) ve İyonya Devleti Macerası", *Abdülhaluk Çay Armağanı, II*, Ankara 1998.
- Taş, N. Fahri: "Birinci Dünya Savaşı Sonrasında Fransızların Trakya'yı İşgali", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, XX. (Kasım 2004) S. 60, 2004.

